

**ÇİN'DE YAPISAL DEĞİŞİM VE ÇİN EKONOMİSİNİN KÜRESEL PAZARDA
REKABET EDEBİLİRLİĞİ**

Halil ÖZEKİCİOĞLU *

Burcu KILINÇ SAVRUL **

Cüneyt KILIÇ ***

ÖZ

Çin nüfus olarak dünyada büyük bir popülasyona sahiptir. Bu ülke ticaret ve yatırımın dış dünyası ile kapalı bir ekonomiden daha pazar eksenli bir ekonomiye geçişi tecrübe edinmiştir. Yine bu ülke sanayileşme ve modernleşme süreçlerine eşlik eden önemli ekonomik büyüme rakamlarına ulaşmıştır. Çalışmanın amacı Çin'de uygulanan büyüme ve istihdam politikalarını analiz edip, Çin'de ticaretin diğer ülkelere nispeten nasıl daha hızlı büyüdüğünü ortaya çıkarmaktır. Bu ülkede ihracat hızla artmakta, ülkenin büyüyen ithalatı da fırsatlar yaratmaktadır. Çin ucuz işgücüne sahip olmanın avantajını da kullanarak, dünyada büyük bir yatırımcı kitlesini de üzerine çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Çin Ekonomisi, Büyüme, İstihdam, Üretim, İhracat.

JEL: F16, F66, J21.

**STRUCTURAL CHANGES IN CHINA AND COMPETITIVENESS IN THE
GLOBAL MARKET OF CHINESE ECONOMY**

Abstract

China has a large population in the world in terms of population. This country has gained the experience of transition to a more market oriented economy from a closed economy of trade and investment. Yet this country has reached significant economic growth accompanied by industrialization and modernization process. The aim of the study is to present how the trade in China grow faster relative to other countries by analyzing the growth and employment policies practiced in China. In this country exports are increasing rapidly and the country's growing imports are also creating opportunities. China is attracting a major investor population to the country by using the advantage of having cheap labour.

Keywords: Chinese Economy, Growth, Employment, Manufacturing, Export.

JEL: F16, F66, J21.

---

* Yrd.Doç.Dr., Cumhuriyet Üniversitesi, İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, hozekicioglu@cumhuriyet.edu.tr

** Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, kilincburcu@hotmail.com.

*** Yrd.Doç. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İ.İ.B.F., İktisat Bölümü, c_kilic@hotmail.com

GİRİŞ

Çin Halk Cumhuriyeti'nin ekonomik gelişmesi, iki nedenle ilginç ve önemlidir. İlki, insanoğlunun bir çeyreğine yakın bölümü Çin'de yaşadığından, burada olanlar insanlığın geri kalan bölümünü ilgilendirmektedir. İkinci olarak, Çinlilerin iyi bir hayat standardı elde etme yolunda karşılaştıkları problemler Asya, Afrika ve Latin Amerika gibi halkların yoksulluktan kurtulmak için çaba gösteren ülkelerinkine benzemektedir. Çin denemesi, bu yüzden dünya yüzündeki insanların umutlarıyla ilgili (Brunner, 1969:303).

Çin ekonomisinin gerilemesi ve büyümesinin dünya ekonomisi üzerinde büyük etkisi bulunmaktadır. Çin'de iş gücü bol ve ucuz olduğu için emek yoğun işgücü gerektiren ürünlerde avantaj elde etmektedir. Çin'in ticari büyümesi, gelişmekte olan ülkelerin ihracat artışından farklıdır (J. Hölscher, E. Marelli, M. Signorelli, 2010: 212). Literatürde Yeni Ticaret Teorisi bugün ihracat artışının, sadece aynı ürünlerin ihracatındaki artışla sınırlı olmadığını farkına varmıştır. Hızlı büyüyen ekonomiler ihraç ettikleri ürünleri çeşitlendirir, ürün kalitesini artırır ve ihracatları arttıkça yeni pazarlara açılırlar (Dimaranan, Ianchovichina ve Martin, 2009: 552–553).

Çin Halk Devletinin 1976'daki ölümüne kadar devlet başkanı olan Mao Zedong sıra dışı dönüşümler gerçekleştirmiştir. Ancak bu dönüşümlerin bazıları önemli bir işe yaramamıştır. Sanayi üretimini, özellikle de Çin sanayileşmesi ve modernleşmesi için gerekli olduğu düşünülen çelik üretimini arttırmak için ülkenin kuruluşundan kısa bir süre sonra Mao "Büyük Atılım" hareketini başlatmıştır. İşgücünün çoğu çelik üretimine aktarıldığından, normal standartların altında kalan ve ilkel ekipman nedeniyle kullanışlı olmayan ürünler kullanıldığından, bunları yapacak teknolojik beceri de olmadığından ve çiftçi eksikliğinin neden olduğu ciddi gıda sıkıntısı nedeniyle milyonlarca insan açlıktan ölmüştür (Saran ve Guo, 2005: 136).

1. ÇİN'DE KURUMSAL DEĞİŞİM VE DTÖ'YE GİRİŞİNDEN SONRA MAKROEKONOMİK GELİŞMELER

Çin'in reform ve piyasalarını dışa açması ile başlayan sürecin sonuçlarından biride istihdam büyümesi ve yapısal değişikliklerdir. Çin'de istihdam ile ilişkili konular ancak reform, kalkınma ve piyasaların dışa açılması ekseninde değerlendirildiğinde doğru bir şekilde anlaşılabilir. Çünkü bu kapsam, Çin'in aynı dönem içerisinde oluşturduğu Çin tipi dual (ikili) ekonominin kalkınma modelini yansıtan özelliklerdir. Çin dual ekonomisinin kalkınma modeli, ekonomik büyümenin ve yapısal değişimlerin iş olanakları yaratması ve ekonominin sahip olduğu sınırsız işgücü arzı niteliğini değerlendirmesi bakımından Lewis'in dual ekonomi kalkınma modelinin* doğruluğunu ispat etmektedir. Yine Çin tarzı dual ekonominin kalkınma modeli; planlı bir ekonomiden işgücü tahsisi mekanizmasını içeren bir piyasa ekonomisine geçiş eşliğinde oluşmuştur. Ekonomik küreselleşmenin arka

---

* Lewis (1954) "Sınırsız Emek Arzı ile Ekonomik Kalkınma" adlı çalışmasında kapalı ve açık ekonomide iş gücü piyasalarını incelemiştir. Smith'den Marx'a kadar bütün klasikler ancak sağ kalmayı sağlayabilecek geçimlik ücret karşılığında sınırsız emek arzı bulunabileceğini varsaymışlardır. Öncelikle kapalı ekonomi durumunu inceleyen Lewis'e göre sınırsız emek arzı tüm bölgeler için geçerli değildir (Kandemir, 2011), <http://www.akademikbakis.org/23/12.pdf> , (Erişim Tarihi: 17.08.2013).

planında dual ekonominin kalkınması ve kurumsal geçiş, dışa açılma ile birlikte gerçekleşmiştir (Cai ve Wang, 2010: 71).

Çin mal ticareti noktasında imalatçılara bağlıdır, ancak parça ve bileşen ticareti yoluyla üretim ağlarına daha güçlü entegre olmuştur. Çin'de artan büyüme küresel imalat pazarlarındaki rekabeti arttıracak ve birçok ülkenin imalat endüstrileri olumsuz etkilenecektir. Bu ülkeden ve bu ülkeye ihraç edilen malların kalite ve çeşidini arttırmak tüm dünya ve bu ülke için de önemli refah getirecek ve hızlı ihracat büyümesiyle ilişkili dış ticaret haddi kayıpları için güçlü bir telafi görevi görecektir. Çin yeni ve daha sofistike mallar ürettikçe, diğer ülkeler kendi işleme endüstrilerini büyütme olanağı bulacaktır (Dimaranan, Ianchovichina ve Martin, 2009: 569-570).

Çin'de kurumsal değişimin otuz yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Bu değişimin temel özellikleri özel mülkiyetin paylaşımının artmasından kaynaklanmakta ve özel sektörde fiyatlar ve ücret liberalleşmesi ön plana çıkmaktadır. Bu ekonominin kademeli bir şekilde değişim ve dönüşümü, açık göstergelerin (ihracat, ithalat) yapısı, düzeyi ve dinamiklerinden farklı yönlerde etkilenmektedir; bu ikinci bir dolaysız sektörel tahsis kanalları ve tüm üretimin artması olarak da düşünülebilir. Çin'de sanayi sektörünün GSYİH üzerindeki ağırlığı, 1980'lerden bu yana sürekli bir biçimde üst düzeydedir. Diğer yandan bu sanayileşme hareketi aynı zamanda enerji için artan bir talebi de beraberinde getirmektedir (Hölscher, Marelli ve Signorelli, 2010: 215-216).

Çin'in ekonomik büyümesi dünya petrol pazarının dinamiklerini etkilemiştir. 1993 yılına kadar Çin petrol ihracatı yapan bir ülke konumundayken, şimdi ABD'nin ardından günlük 7,5 milyon varillik ithalat değeriyle dünyanın ikinci büyük petrol tüketicisi konumundadır (Sevim, 2010:62). Çin'in petrol talebi 2004'den sonra hızla artmış ve artan talep sadece ekonomiyi büyütmemiş aynı zamanda daha müreffeh bir toplum talebini de arttırmıştır. Çin'in petrol talebinin 2010-2025 yılları arasında %156 artacağı tahmin edilmektedir (Uchegara, 2009:103).

Çin'de uygulanan kentsel istihdam reformları, işgücünün kentsel sektörlerde çalışmalarına dayanak olan kurumsal ortamı geliştirmiştir. Kamu sektörü dışındaki sektörlerin büyümesi, kota sisteminin ortadan kaldırılması, istihdam düzenlemelerinin liberalizasyonu ve daha düşük düzeyde sosyal güvenlik reformlarının yeniden yapılandırılması, şehirlerde yaşayan ve çalışan göçmenler açısından kamu hizmetlerine ulaşım ve kullanım maliyetlerini düşürmüştür. 1970'lerin sonlarında genel reform başladığından beri, göçmen işçilerin çalışma ve yaşam koşulları önemli ölçüde artmıştır (Cai ve Wang, 2010: 73).

Son global krizle ilgili olarak, Çin krizden zarar görmediğini ifade etmiştir. Bu ülkenin kalkınması, küresel çapta yaşanan durgunluk süresi boyunca devam etmiştir. Çin hem ithalat hem de ihracatını arttırmakta oldukça başarılı görünürken bunu değişik yollarla başarmıştır. Çin çoğunlukla Doğu Asya üretim paylaşım ağının bir parçası olarak ürettiği malların ihracatına güvenmektedir. Üretim alanında da Çin daha çok son ürünlerin ve işçilik ağırlıklı ara malların ihracatına ağırlık vermektedir (Dimaranan, Ianchovichina ve Martin, 2009: 553).

Çin ekonomisinin gelişmesini açıklamadaki önemli rol özellikle ihracatla ilgili olmak üzere ticari açıklığın artmasına bağlıdır. Az değerlendirilmiş para ile desteklenen ihracata bağlı gelişme modeli, 1950'lerde Batı Almanya tarafından başarılı bir şekilde izlenmiştir. Ayrıca, önemli doğrudan yabancı sermaye yatırım girişleri öncelikle daha

düşük birim işçi maliyetlerinin etkisi altına girmiştir ve üretim modelinin özelleşmesine katkıda bulunmuştur (Hölscher, Marelli ve Signorelli, 2010: 214).

Doğrudan yabancı yatırımların Çin'e yönelmesinin başlıca nedenlerini aşağıdaki gibi sıralanabilir (Sandıklı ve Güllü, 2005:302);

- Çin'in potansiyel büyüklüğü, pazarın büyüklüğü ve dolayısıyla tüketici sayısı,
- Politik ve sosyal istikrarın sağlanmış olması,
- Alt yapıdaki önemli gelişmeler,
- Ekonomik büyümede sürekliliğin sağlanarak ortalama olarak %7-9 civarında büyümenin gerçekleştirilmesi,
- 2001 yılında DTÖ'ye giren Çin'in yabancı yatırımcılara hukuki açıdan güven vermiş olması.

Tablo 1'den görüldüğü gibi Çin'in DTÖ'ye 2001'de üye olup tarifeleri düşürmesinden sonra 2001-2002 yıllarındaki makroekonomik değişimler görülmektedir. Reel GSMH'nin bütün tarifeler elimine edildiğinde %3.67 büyüdüğü, toplam tüketimin %1.76 arttığı, tüketici fiyat endeksinde artış hızının -%0.45 olarak gerçekleştiği, Reel döviz kurunun %5,65 artarak yerli paranın güçlendiği, ithalattaki %34,69'luk büyük artışın ihracattaki %23,37'lik artışla karşılandığı görülmektedir. İşsizlik oranında ise olumsuz bir durum gelişmiştir 2001'de kentsel işsizlik %6,8'den 2002'de %7,7'ye yükselmiştir. Çin'deki bu büyümeye rağmen işsizlik oranının artması bölgelerarası gelişmişlik farkından(yabancı sermayenin gelişmiş bölgelere yapılması) ileri geldiği tahmin edilmektedir. Buradan Çin'in DTÖ'ye katılımının ekonomisine olumlu katkıda bulunduğu görülmektedir.

Tablo 1. DTÖ Girişinden Sonra Makroekonomik Gelişmeler (2001-2002)

Değişkenler (%)	EXP-1	EXP-2
Reel GSMH (Faktör Fiyatlarıyla)	1.41	3.67
Toplam Tüketim	0.62	1.76
Tüketici Fiyat Endeksi (CPI)**	-1.64	-0.45
Reel Döviz Kuru*	0.79	5.65
Toplam İthalat Hacmi	6.13	34.69
Toplam İhracat Hacmi	4.13	23.37
İşsizlik	6.8	7.7

XEXP 1: Tarımsal tarifeler elimine edilerek hesaplanmıştır

EXP 2: Bütün tarifeler elimine edilerek hesaplanmıştır

*: Yerli ürünler ve ticarete konu ürünler arasındaki fiyat oranı

** : Consumer Price Index

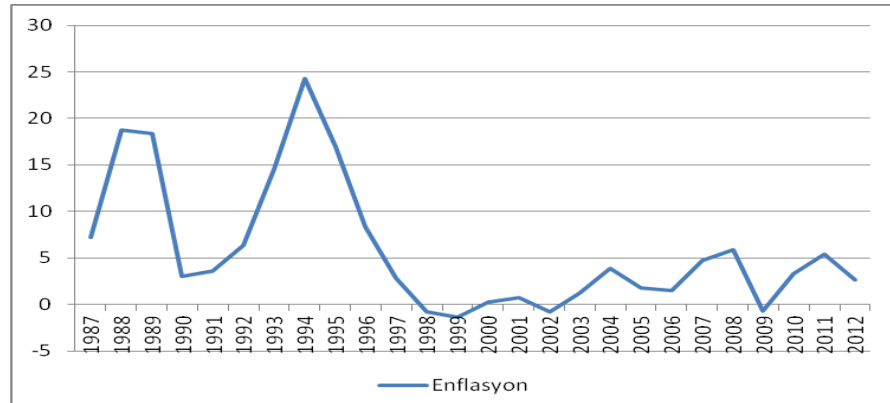
Kaynak: (Diao, Fan ve Zhang, 2003: 341; www.deik.org.tr).

Çin'in Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'ne girişinden sonra hızla büyümesi, dünya ekonomisi üzerinde artan önemini daha da vurgulamaktadır. Küreselleşme ile birlikte, Çin'in ucuz ve bol emek gücünden faydalanmak için ülkeye daha fazla sermaye akışı gerçekleşmekte, dolayısıyla bu durum ülkenin tarım dışı sektörlerini canlandırmaktadır. Hızla sanayileşen Çin, üretim modellerini, ticaret akışını, finansal akışı, çevresel açılma ile küresel ve bölgesel yönetimi etkilemektedir (Mukherjee ve Zhang, 2007: 1621).

Ayrıca Çin'in DTÖ'ye katılımıyla yabancı sermayenin bu ülkeye akmasındaki en önemli etkenlerden belki de en önemlisi anlaşmazlıkların halli mekanizmasıdır. DTÖ'de anlaşmazlıkların halli için böyle bir mekanizma kurulmasının ardındaki asıl amaç, üyelerin anlaşmazlıkları kendi başlarına daha yıkıcı yöntemler kullanarak çözmelerine engel olmak yoluyla daha düzenli – bir anlamda mahkeme usulüne göre hareket eden – bir sistem yaratmaktır. Bu sistem ülkeler arasındaki uzlaşmazlıkların azaltılmasında yararlı olmuştur. Örneğin ABD'nin temel ihtilafı daha ziyade Çin ile olmaktadır. Esasen Çin ile yaşanan sorunun önemli bir bölümü ticaretten ziyade döviz kurları ile ilgilidir. Ancak bugüne kadar ABD Kongresi, Çin'in para birimi Renminbiyi[†] aşırı değersiz tutmasına karşı yaptırımlar uygulanmasına direnç göstermiştir ve DTÖ sistemi dışındaki ticaret engellerine pek itibar etmemiştir. ABD anlaşmazlıkların DTÖ içinde halli yoluna gitmeye çalışmıştır (Deardorff A.V., 2008:17).

Aşağıda Grafik 1'den görüldüğü gibi enflasyon oranlarında da Çin'in 2001'de DTÖ'ye girişinden sonra enflasyonun artış hızında önemli azalmalar olmuş özellikle 2009-2012 döneminde %0 -5 aralığında seyretmiştir. Fiyat istikrarının önemli ölçüde sağlandığı görülmektedir.

Grafik 1. Çin'de Enflasyon Oranları (%) (1987-2012)

Kaynak: World Bank (2013), Databank, http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators#c_c, (Erişim Tarihi: 12.08.2013)

2. ÇİN'DE UYGULANAN SANAYİ VE İSTİHDAM POLİTİKALARI

2.1. TARIM DIŞI KIRSAL SEKTÖR

Çin'de tarım dışı kırsal sektörün kalkınmasına ilgi yeni yeni gelişmektedir. 1950'lerde Çin politikacıları ağır endüstrilere oldukça ağırlık vermişler, kırsal alanlardan kentsel alanlara kaynak transferi sağlamak için tarımsal malların nispi fiyatlarını yapay olarak düşük tutmuşlardır. 1953-1957 yıllarını kapsayan ilk 5 yıllık plan süresince tarım

[†] **Renminbi:** Çin Halk Cumhuriyeti'nin resmi parasıdır, birimi Yuan'dır.

dışı kırsal faaliyet kolektifleştirilmiştir. Kırsal endüstrinin yükselmesi, lider Mao'nun 1958'deki kırsal demir ve çelik dökmeciliği işletmeleriyle başlamıştır. Bu hızlı ve zorunlu genişleme, ağır kırsal imalat faaliyetinde aşırı kalkınma ile sonuçlanmıştır. 1970'lerin sonlarından itibaren temel reformlar, nitelikli işletmelere vergi indirimleri ve direktifler sağlanarak kırsal işletmelerin önceliği artırılmıştır (Mukherjee ve Zhang, 2007: 1625).

Ortalama bir Çinli yönünden hayat standardındaki iyileşmeden belki de daha önemli olan, ekonomik güvenliğe ilk kez kavuşmuş olmasıdır. Yiyecek, giyecek, barınak, tıbbi bakım gibi hayatın temel ihtiyaçları yalnız şehirlerde değil, komünler vasıtasıyla kırsal bölgelerde de sağlanmıştır. Yine de Çin'in ekonomik bakımdan ileri ülkelere yetişmesi için çok zaman gereklidir. Halen, endüstriyel üretim hacmi yönünden İngiltere'den geridir; toplam değil de kişi başına endüstriyel üretiminin İngiltere seviyesine gelmesi ise çok daha fazla zamanı gerektirir. Herşeye rağmen, refaha giden uzun yürüyüşün ilk adımları atılmıştır (Brunner, 1969: 336).

Yine 1970'lerin sonlarında yapılan ekonomik reformlar, Çin ekonomisinin kayda değer bir şekilde büyümesi halkın yoksulluğunun keskin bir şekilde düşmesine yol açmıştır. 1979-2003 yılları arasında GSYİH'nın büyüme oranı yaklaşık %9 olarak gerçekleşmiştir. Çin resmi kayıtlarına göre yoksulluk seviyesi 1978'de 260 milyon iken, 2002'de 30 milyondan aşağıya düşmüştür. Ekonomideki büyüme ve yoksulluktaki azalma etkileyici düzeyde gerçekleşmesine rağmen, hala büyük sıkıntıları bünyesinde barındırmaktadır. 1980'lerin sonlarından itibaren tarımsal büyüme oranı düşüş göstermeye başlamıştır. Çin'in birçok alandaki girdi seviyelerinin yükselmesi ve marjinal getirilerin azalması, artan girdilerin çıktı düzeyinde artışa neden olmayacağı anlamına gelmektedir (Huang, Jun, Xu, Rozelle ve Li, 2007: 245).

Çin'den yapılan ihracatın büyümesi, bu ülkedeki tekstil endüstrisinin büyümesi ve diğer ülkelerdeki tekstil endüstrilerinin ise daralması anlamına gelmektedir. Tekstil endüstrisinde en büyük daralmayı Endonezya ve Vietnam yaşamaktadır. Çin'in giyim sektöründe öngörülen büyümesi başka yerlerde giyim üretiminde önemli daralmalar gerçekleşeceği anlamına gelmektedir. Benzer düşüşler özellikle deri ve diğer mamuller imalat sektörünü de vurmuştur. Singapur ve Tayland'daki elektronik endüstrisi dışında, rekabet diğer ülkelerdeki elektronik endüstrilerinde daralmaya yol açabilmektedir. Makine ve ekipman üretimi de Çin'e kayarak, diğer ülkelerdeki sektör büyüklüğünü azaltmaktadır (Dimaranan, Ianchovichina ve Martin, 2009: 566-567).

Çin'in yeniden biçimlendirilmesi ve dış dünyaya kapılarının açılma girişimi 1978'de başlatılmıştır. Bu dönemdeki Çin lideri Deng'e göre ekonominin iyileşmesine ne yardımcı oluyorsa, bunun sosyalist veya kapitalist kavram olarak görülmesinin hiçbir önemi yoktur. Bu nedenle sonraki süreçte ekonomik özgürlük ve yeni girişimler desteklenmiştir (Saran ve Guo, 2005: 136).

Çin 1978'den sonra en kaliteli tüketici mallarının ihracatını genişleterek, temel altyapı ve tesis inşasını desteklemiştir. Çin ekonomik yapısını daha koordineli, daha ideal ve daha dengeli yapmak için üçüncül sanayinin geliştirilmesine büyük çaba harcamıştır. Hafif sanayinin gelişimine öncelik veren bir dizi politikalar ve önlemler benimsenmiştir. Sanayiler arasındaki ve sanayiler içerisindeki ilişkiler geliştirilmiştir. Sanayi üretiminde devletin sahip olduğu büyük yatırım şirketlerinin hakim olduğu 1978 yılından bu yana, üretim çıktısındaki patlamanın çoğu, yerel yönetimlerin himayesi altında olan ortaklı yatırım şirketleri tarafından; gittikçe artan özel yatırımcılar tarafından; kendi yatırım şirketine sahip yabancı yatırımcılar tarafından veya Çin'de ortağı olan yatırım şirketleri tarafından yaratılmıştır. 2001 itibarıyla, sanayi üretimindeki devlet sektörünün payı dörtte

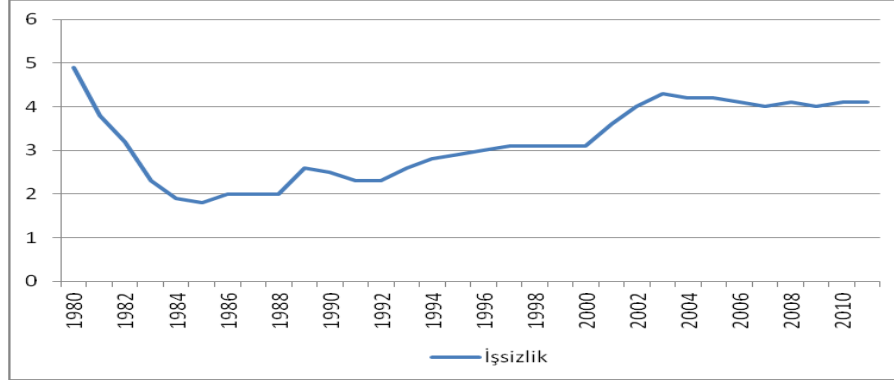
bir oranında azalmıştır. Buna rağmen devlet sektörü en çok sermaye yoğunluğuna sahip ve çoğunlukla da ölçek bakımından en büyük sanayileri bünyesinde bulunduran kurum niteliğindedir (Saran ve Guo, 2005:138).

Emek yoğun sektörlerde uygulanan korumacı tedbirler uzun dönemde uluslararası pazarlardaki rekabet gücünün olumsuz etkilenmesine sebep olmaktadır. Kırsal sanayileşme kesin bir standardı olmayan bir süreçtir. Reform önlemleri mevcut olan kurumların yaptıkları değişikliklerle vücut bulur. Bu nedenle, kırsal tarım dışı sektördeki bölgesel dengeli büyüme olarak ifade edilen amaç ancak politikaların ve kurumların sadece rekabet, etkinlik ve inovasyonu artırmaya yönelik faaliyetleri ile gerçekleşmektedir (Mukherjee ve Zhang, 2007: 1632).

Böyle bir süreçte istihdam politikası reformu yani işgücü piyasasının geliştirilmesi, çoğu zaman ölçülü, kademeli ve bazen de gerekli ve radikal eylemlerin bir dizisi şeklindedir. İstihdamın büyümesi; yapısal değişimler ve işgücü tahsisi şekillerinde değişiklikler olarak değerlendirildiğinde, reformun genel sürecine oranla geride bir konumda olmadığı belirlenmiştir. Planlı dönemdeki istihdam sistemi üç temel öğeyi içermiştir. Birincisi genel kentsel istihdam için oluşturulan özel politikadır. Bir işçi bir görev aldığı anda, işten çıkma gibi bir lükse sahip olmadığı gibi, işten atılma veya işsizlik korkusuna da sahip değildir. İkincisi, kırsal ve kentsel olarak nüfusu ve işgücünü ikiye ayıran hane halkı kayıt sistemidir. Bu sistem entegre işgücü piyasasının işlevini yerine getirmesini engeller. İşgücü hareketliliği kırsal ve kentsel alanlarda ve bölgeler arasında sert bir biçimde sınırlandırıldığı için tahmin edilenden sayılardan çok daha az sayılarda kırsal işgücü fazlası, ağır sanayi merkezli ekonomik büyüme içerisinde çekilebilmiştir. Üçüncüsü temel ihtiyaçların giderilmesi politikası kapsamında kota sistemi, kentsel özel sosyal güvenlik politikası ve diğer kamu hizmetlerinin yürütülmesi politikaları dahil uygulanan refah hizmetleri politikalarıdır. Bu politikalar da kentsel ve kırsal alanlarda yaşayanlar arasında eşit şekilde davranılmasını etkin bir biçimde sınırlandırmıştır. Ağır sanayi merkezli stratejinin gerçekleştirilmesine çalışılırken, tüm bu kurumsal düzenlemeler kaynakların tahsis etkinliği, çalışma teşviklerinin bozulması, kırsal ve kentsel alanlarda yaşayanlar arasında büyük bir gelir farkı oluşması pahasına yürütülmüştür (Cai ve Wang, 2010: 72). Çin işgücüne gelişmiş ülkelerden daha çok bağlıdır. Çin'de gelir düzeyi ülke içerisindeki bölgeler arasında büyük farklılıklar göstermektedir. Çin'in sahil bölgelerinin çoğu, işgücüne çok daha bağımlı olan iç bölgelerden daha farklı bir kategoridedir. Bu heterojen yapı; Çin'in üretip, ihraç edebileceği ürün çeşitlerini etkileyebilmektedir. Çin'in ihracat kalemlerinin gelişmiş ülkelerden neden farklı olduğunu da açıklamaktadır (Dimaranan, Ianchovichina ve Martin, 2009: 553).

Çin'de Devlet işletmelerinin azalması ile hükümet 1996-2002 yılları arasında çalışanların üçte ikisini işten çıkarmak zorunda kalmıştır. İşten çıkarılan kişilerin birçoğu resmi olarak işsiz sayılmadığı için resmi işsizlik oranında yalnızca küçük bir artış gerçekleşmiş gibi gözükmektedir. Grafik 2'den de görüldüğü gibi 2003 yılından sonra ise işsizlik oranlarında bir azalma söz konusu olmuştur. Özellikle 2003-2007 yılları arasında gerçekleşen hızlı ekonomik büyüme sayesinde istihdam oranında bir artış yaşanmıştır.

Grafik 2. Çin'deki İşsizlik Oranları (%) (1980-2012)

Kaynak: World Bank (2013), Databank, http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators#c_c, (Erişim Tarihi: 12.08.2013)

2.2. MERKEZİ PLANLAMADAN-PİYASA KONTROLLÜ REKABETE GEÇİŞ

Çin'in ekonomik reformuna 1970'lerin sonlarında kırsal alanlardaki hanehalkı sorumluluk sistemi uygulaması öncülük etmiştir. Daha önceki kolektif-sahipli çiftlik arazilerini bireysel hanehalklarına kiralayıp hanehalklarını marjinal çabalarından ötürü arazi ile ilgili hak iddia edebilir olarak kabul eden sistemin tarım sektörü üzerindeki teşviklerin geliştirilmesinde büyük etkisi olmuştur. Ayrıca bu sistem tarım işgücünün sadece tarım işleri ile uğraşmaları dönemini bitirerek kırsal alanlarda açık bir işgücü fazlası yarattı. Sonuç olarak kırsal işgücü yeniden tahsis sürecine girdi ve bu süreç üç aşamadan ibaretti. İlk olarak tarımdan; ormancılık, tarım sanayi ve balıkçılık gibi çeşitlendirilmiş zirai sektörlere, ardından tarımdan, tarım dışı sektörlere yani kasaba ve köy teşekküllerine geçiş yaptılar ve üçüncü olarak kırsal alanlardan kentsel alanlara göç ettiler (Cai ve Wang, 2010: 72-73).

1978'ten itibaren komünist sistem kaldırılmış ve hanehalkı sorumluluk sistemi yürürlüğe girmiştir. 1988'de Çin'deki tarım dışı kırsal sektördeki çıktı miktarı artmış ve istihdamdaki büyüme hızlanmıştır. Yerel hükümetler, önceki tarımsal büyüme safhası süresince biriken sermayeyi, artan yerel talebi karşılayacak kırsal endüstriyel birimleri kurmada kullanarak öncelik etmişlerdir. 1984'de 6 milyon olan kırsal işletme sayısı, 1988'de 18 milyondan daha fazla sayıya ulaşarak 3 kat artış göstermiştir. Brüt kırsal çıktıdaki pay 1984 seviyesine göre %20'den daha fazla artarken, toplam kırsal emekteki tarım dışı pay %14.5'ten yaklaşık %24'e artmıştır. Ekonominin açılması, sektörlere hem yurtiçi hem de uluslararası rekabet için daha geniş bir alan sağlamıştır. 1990'ların sonuna kadar Çin kurumların çoğunluğunu özelleştirmiştir. Planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş ile emek ve endüstriyel ilişkiler arasındaki denge işçilere karşı kaymıştır. Kırsal Çin'deki emek piyasaları taleple belirlenmekte ve şirketlerin yöneticileri, çalışanların refahını korumak üzere az kısıtlama altındadır. Bu düzenleme 1980'lerde olduğu gibi tarımdan büyük miktarda emeğin emilmesi için yarar sağlarken, 1990'ların sonlarına kadar emek piyasası çok büyük ölçüde entegre olmuştur (Mukherjee ve Zhang, 2007: 1626).

Çin, rekabeti, ekonomisi hazır olduktan sonra ülkeye kontrollü olarak sokmaya başlamıştır. Bu bağlamda merkezi planlama terk edilerek piyasa kontrollü olarak rekabete açılmıştır. Bu süreçte KİT'lere özerklik tanınmış ve yönetimlerine karışılmamıştır. Bu uygulamalarının hayata geçmesinin ardından Çin, rekabet koşullarına ayak uyduramayan ve zarar etmeye başlayan KİT'leri ile ilgili olarak bir plan geliştirmiştir. Buna göre küçük boyutta olan ve zarar eden KİT'lere yabancı ortak bulunması, özel teşebbüse satışını veya birleşmesini serbest bırakmış, başarısız olanların ise tasviyesine karar vermiştir. Büyük ve dev boyuttaki KİT'leri ise destekleme kararı almıştır. Bu bağlamda ileride stratejik öneme sahip olacağı düşünülen sektörler belirlenmiş ve demir-çelik/makina, bilgi teknolojileri, elektronik, inşaat, petro kimya sektörlerinde faaliyet gösteren KİT'lerin desteklenmesi, teknoloji transferi yapılarak verimliliklerinin artırılması planlanmıştır (Soral, 2004:15).

2.3. DIŞ TİCARETİN SERBESTLEŞTİRİLMESİ

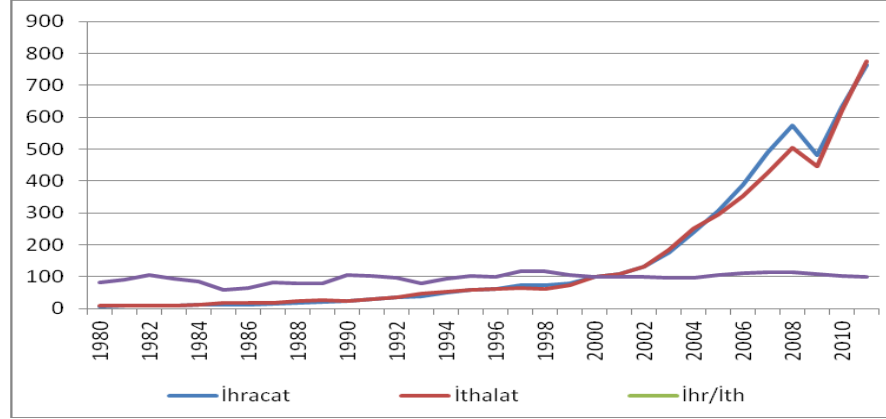
Dış ticaretin serbestleştirilmesi, Çin'in yabancı para kontrolünü rahatlatmaktan da öteye gitmiştir. Dış ticaret ile ilgili alınan önlemlerin çoğu, ürün ticaretini kontrolünde bulunduranların ürün miktarını düşürmesi nedeniyle ilk yıllarda alınmıştır. Dış ticarete rekabetin artması çoğu ürünün ihracatında ve ithalatında canlanmaya neden olmuştur. Yeni ticari serbestleşme çabaları bazı önemli tarım ürünlerini kapsamasa da, çoğu tarım ürünü için teşvik edici niteliktedir. Politika değişiklikleri bölgesel ticari aktörlerin tutumlarına da yansımıştır. Liderler 1980'li ve 1990'lı yıllarda ithalatın artması için bu aktörlerin ticari faaliyetlerine izin vermiştir. Devletin politik reformlar sonucu uygulamaya koyduğu sübvansiyon politikası, ürünlerin tamamına eşit olarak uygulanmamıştır. Örneğin 1980'lerin ortalarından itibaren pirinç gibi ürünlerde devlet desteği azaltılmaya başlanmıştır (Huang, Jun, Xu, Rozelle ve Li, 2007: 247).

Yine Çin'in ihracat büyümesine ürün çeşitliliğindeki muazzam artış eşlik etmiştir. Çin 1972 yılında tüm mamulât kategorilerinin sadece %9'unda bulunurken 2001 yılında kategorilerin %70'inde yer almıştır (Dimaranan, Ianchovichina ve Martin, 2009: 553).

İthalat işlemlerinde hakların genişletilmesi yönündeki faaliyetler ithalattan alınan vergilerin azaltılması şeklinde kendini göstermiştir. Aslında Çin liderleri 1990'ların başlarından itibaren sistematik olarak gümrük vergilerini azaltmaya başlamışlardır. 1992'den 1998'e kadar olan yıllar itibariyle tarım ithalatı için uygulanan ortalama gümrük vergisi %42'den % 24'e düşmüştür. 1998-2001 yılları arasında bu oran %21'e kadar düşüş göstermiştir. İhraç mallarına verilen para yardımlarının ve ithal mallardan alınan gümrük vergilerindeki indirimin, ürünlere göre değişiklik gösteriyor olması dikkat çekicidir. Soya fasulyesi gibi bazı ürünlerde gümrük vergisi 2001 yılında %3'e kadar düşürülmüştür. Diğer taraftan şeker ve mandıra ürünlerinde bu oran hala %30'ların üzerindedir. Ayrıca, ihracat yapanlara sağlanan devlet desteğinin ve gümrük vergisi oranlarının mahsule göre değişiyor olması, DTÖ'nün farklı gümrük tarifeleri ve ticari serbestleşmenin farklı bölgelerdeki çiftçileri farklı düzeyde etkileyeceği anlamına gelmektedir (Huang, Jun, Xu, Rozelle ve Li, 2007: 247).

Grafik 3'den anlaşıldığı gibi Çin'in 2001'de DTÖ'ye üyeliğiyle beraber ihracat ve ithalat oranları birbirine yaklaşmış ve 2001-2012 yılları arasında ihracatın ithalatı karşıladığı ve çoğunlukla ihracatın fazla verdiği görülmektedir.

Grafik 3. Çin’de İhracat, İthalat ve İhracatın İthalatı Karşılama Oranları (%) (1980-2012)

Kaynak: World Bank (2013), Databank, http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators#c_c, (Erişim Tarihi: 12.08.2013)

SONUÇ

Çin’in 2001 yılında dünya ekonomisine açılması ile büyük oranda büyümesi, global ekonominin gelişimini de finanse etmektedir. Diğer yandan, bu durum diğer ülkelerin ekonomik büyüme performansını da etkilemektedir. Yani Çin’in büyümesi diğer ülkelere de yarar sağlamaktadır. Özellikle belirli bazı ülkelere fayda sağlaması, bu ülkelerin kendi ticaret, üretim ve tüketim profilleri Çin’in büyüme şekillerine bağlı olmaktadır. Ortaya çıkabilecek avantajlar, diğer ülkelerin yeni fırsatlar ve zorluklara adapte olma derecesine de bağlıdır. Ticaretin serbestleştirilmesi Çin’de ülke içi ekonominin büyümesini olumlu etkilemiştir. Bu serbestleşme yine Çin’in dış ticaretini de değiştirerek ticaret modeli yapısını da oldukça etkilemiştir.

Çin’in büyümesinde en önemli diğer bir etken ihracatının kalite ve çeşitliliğinde kuvvetli bir artışın olmasıdır. Büyük bir ekonomi olarak küçük ve orta büyüklükteki ekonomilerden mutlak anlamda daha fazla ihraç ettiği belirlenmiştir. Çin her maldan daha fazla hacimde, daha bol bir çeşitlilikte ve daha çeşitli kalitede ihraç mal üretmektedir. Son yıllarda katma değerinin yüksekliği nedeniyle nihai mal yerine ara mal ihracatına yönelmektedir.

KAYNAKÇA

BRUNNER, Nicholas (1969), “Chinese Economy”, Çev: Ahmet Y. Gökdere, **A.Ü. Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt: XXVI, Sayı:3-4, (<http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1969-26-03-04/AUHF-1969-26-03-04-icindekiler.pdf>), Erişim Tarihi: (07.09.2013).

CAI, Fang, Meiyang Wang (2010), “Growth and Structural Changes in Employment in Transition China”, **Journal of Comparative Economics**, 38 (1), pp.71-81.

- DEARDORFF, Alan V. (2008), Aktaran: M. Sait Akman, **Uluslararası Ekonomi ve Dış Ticaret Politikaları**, 3(1-2), 2008:7-24, http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturIzlemeDb/dergi/2008_dergi/02_Alan_Deardorff.pdf, Erişim Tarihi: 09.08.2013.
- DEİK (2004), Bülten, <http://www.deik.org.tr/bultenler/20046211557c+k- Bilgi - Notu- Mays2004.pdf> den alınmıştır. (Erişim Tarihi: 12.08.2013).
- DİAO, Xinshen, Shenggen Fan, Xiaobo Zhang (2003)China's WTO Accession: impacts on Regional Agricultural ncome- A Multi-Region, General Equilibrium Analysis, **Journal of Comparative Economies**, Vol.31, pp.32-351.
- DİMARANAN, Betina, Elena Ianchovichina, Will Martin (2009), "How will Growth in China and India Affect the World Economy?", **Rev World Econ**, Vol.145, pp.551-571.
- HÖLSCHER, Jens, Enrico Marelli, Marcello Signorell (2010), "China and India in the Global Economy", **Economic Systems**, Economic Systems 34, pp.212-217.
- HUANG, Jikun, Yang Jun, Zhigang Xu, Scott Rozelle, Ninghui Li (2007), "Agricultural Trade Liberalization and Poverty in China", **China Economic Review**, Vol. 18, pp. 244-265.
- KANDEMİR, Orhan (2011), "Lewis Modeli ve Gelişmekte Olan Ülkeler: Türkiye İçin Bir Değerlendirme", **Akademik Bakış Dergisi**, Sayı:23, Kırgızistan, s.1-18. <http://www.akademikbakis.org/23/12.pdf> , (Erişim Tarihi: 17.08.2013).
- KEİRAN, E. Uchegara (2009), "China-Africa Relations in the 21st Century: Engagement, Compromise and Controversy", **Uluslararası İlişkiler**, Volume 6, No 23 (Fall 2009), pp. 95-111.
- MUKHERJEE, Anit ve Xiaobo Zhang (2007), "Rural Industrialization in China and India: Role of Policies and Institutions", **World Development**, Vol. 35, No. 10, pp. 1621-1634.
- SANDIKLI, Atilla ve İlhan Güllü (2005), "Gelişen Çin Ekonomisi ve Türk Dış Ticaretine Etkileri", **Geleceğin Süper Gücü Çin**, Ed. Atilla Sandıklı ve İlhan Güllü, TASAM Yayınları, İstanbul, s.289-320, 2005.
- SARAN, Anshu ve Chiquan Guo (2005), "Competing in the Global Marketplace: The Case of India and China", **Business Horizons**, 48, pp.135-142.
- SEVİM, Cenk (2010), "Petrol Rezervlerinin Zirve Noktasının Enerji Güvenliği Açısından Büyük Enerji Pazarları (ABD, AB, Çin ve Hindistan) Üzerindeki Etkileri", **Journal of Security Strategies**, vol.11, ss. 53-72.
- SORAL, Bartu (2004), "Tek Kutuplu Dünya'da Avrasya Seçeneği", **Teori**, s.3-24, http://www.bartusoral.com/PDF/tek_kutuplu.pdf, (Erişim Tarihi: 12.07.2013).
- WORLD BANK (2013), Databank, http://databank.worldbank.org/data/views/variableselection/selectvariables.aspx?source=world-development-indicators#c_c, (Erişim Tarihi: 12.08.2013).